

RĪGAS POLITEHNISKĀ INSTITŪTA ABSOLVENTA AUGUSTA BAUMAŅA (1883–1966) DARBĪBA INŽENIERZINĀTNĒS UN PEDAGOĢIJĀ

ALĪDA ZIGMUNDE*

Rīgas Tehniskā universitāte

Kopsavilkums. Inženieris, uzņēmējs un pedagogs Augusts Baumanis (1883–1966) pieder pie tiem Rīgas Politehniskā institūta (RPI) absolventiem, kuri bija pazīstami 20. gadsimta 20. un 30. gados un bez kuru darbības nav iedomājama Latvijas izaugsme. Pēc RPI Ķīmijas nodaļas absolvēšanas (1913) viņš strādāja Krievijā. 1919. gadā, atgriezies Latvijā, A. Baumanis iesaistījās eļļas ražošanā un koka dēlišu eksportēšanā. No 1928. līdz 1931. gadam viņš kopā ar ģimeni ceļoja pa Dienvidāfriku un strādāja zelta raktuvēs. Atgriezies Latvijā, A. Baumanis strādāja par skolotāju. Raksta mērķis ir atklāt inženiera A. Baumaņa dzīvesdarbību, iepazīstināt lasītājus ar latviešu uzņēmēju un izanalizēt problēmas, ar kurām viņam bija jāsasopas uzņēmējdarbībā un pedagoģijā starpkaru laikā.

Atslēgas vārdi: Augusts Baumanis, Rīgas Politehniskais institūts, Rīgas inženieri un skolotāji.

Ievads

«Vecā» RPI absolventu inženieru darbība saistīta ne tikai ar plašo carisko Krieviju, bet arī Rietumeiropu un Ameriku. Latviešu inženieri strādāja daudzās pasaulē pazīstamās firmās, kā arī dibināja savus uzņēmumus. A. Baumanis uzņēmējdarbībai pievērsās drīz vien pēc neatkarīgās Latvijas Republikas dibināšanas, izmēģinādams gan eļļas ieguves, gan kastu ražošanas biznesu. Viņš bija viens no nedaudzajiem latviešiem, kura ģimenei 20. gadsimta sākumā bija iespējas augstskolā izskolot abus dēlus – Jāni Baumanu (1878–1945) un Augustu Baumanu (1883–1966).

Inženierzinātņu vēsturi Latvijā veido ikviena inženiera veikums, tāpēc 2018. gadā, atzīmējot A. Baumaņa 135. dzimšanas dienu, raksta

* Korespondējošais autors.
E-pasts: alida.zigmunde@rtu.lv

autore veikusi pirmo apjomīgāko pētījumu par vienu no brāļiem – Augustu. Raksta mērķis ir apzinot un izanalizējot Latvijas Nacionāla arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva dokumentus un Latvijas bibliotēku materiālus, popularizēt A. Baumaņa dzīvesdarbību 20. gadsimta pirmajā pusē.

Baumaņu ģimene

A. Baumanis dzimis 1883. gada 21. aprīlī Rīgā. Viņa māte Trīne Baumane (dzim. Vecvagare; 1850–1929) bija dzimusi Baldones pagastā [1], pēc laulībām ar Jēkabu Baumanu (1850(?)–1885) dzīvoja Liepājā. Trīnes un Jēkaba Baumaņu pirmais dēls Jānis (1878–1945) piedzima Liepājā. Ģimene drīz vien pārcēlās uz Rīgu, tajā bez brāļiem Jāņa un Augusta uzauga vēl divi bērni – meita Anna (prec. Priedkalne; 1873–1949) un jaunākais dēls Jēkabs (1885–?) [2]. Tēvs Jēkabs Baumanis bija strādnieks, māte – mājsaimniece. 1885. gada 12. martā ģimenes galva 35 gadu vecumā diemžēl aizgāja mūžībā [3], un rūpes par lielo ģimeni bija jāuzņemas mātei. Lai gan Trīne Baumane bija analfabēte, viens no viņas mērķiem bija dot bērniem labu izglītību. Vecākais dēls Jānis 1899. gadā absolvēja Liepājas pilsētas reālskolu un sāka studijas RPI Mehānikas nodaļā. Inženiera tehnologa diplomu viņš saņēma 1904. gadā [4]. Plašāks pētījums par viņa gaitām lasāms šajā zinātnisko rakstu krājumā autoru L. Gaitnieces un A. Zigmundes rakstā: Inženiera, uzņēmēja, skolotāja Jāņa Baumaņa (1878–1945) mūža veikums. Pēc viena dēla izskološanas 1904. gadā studijas RPI Arhitektūras nodaļā sāka A. Baumanis.

Studiju gados Augusta aizbildne bija māsa Anna, kura dzīvoja Rīgas centrā, Lielās Ņevas (no 1923 – Blaumaņa) ielā, netālu no RPI ēkas Kronvalda bulvārī 4, kur jaunietis studēja. Māsa Anna Baumane pēc profesijas bija vecmāte un apprecējās ar pazīstamo ārstu Andreju Priedkalnu (1873–1923). Priedkalnu ģimene 20. gadsimta pirmajā pusē bija ļoti cieņīta un pazīstama rīdzinieku vidū. Mūsdienās šo ģimeni atceramies divu iemeslu dēļ – A. Priedkalns bija Rīgas bērnu slimnīcas direktors un dzejnieka Raiņa ārsts, ģimenes draugs [5]. Baumaņu māte Trīne Baumane pēc Pirmā pasaules kara dzīvoja Jūrmalā, tad Rīgā, kur par viņu rūpējās meita ar ģimeni. Mūža pēdējos gados viņa slimoja un 1929. gadā devās mūžībā [6].

A. Baumanis apprecējās ar Margarēti Elfrīdu Irmu (parasti sauktu par Irmu) Pērkonī (1890–?), un viņu laulībā 1920. gadā piedzima dvīņi: 14. septembrī Jānis Arnolds un 15. septembrī Alise Viktorija. Kad bērnus 1921. gada 2. janvārī kristīja, par krustvecākiem tika izvēlēti Augustam tuvi cilvēki – meitas Alises Viktorijas krusttēvs bija māsasvīrs Andrejs

Priedkalns, par dēla Jāņa Arnolda krustmāti kļuva Anna Priedkalne [7]. Dēls Jānis Arnolds nacistiskās Vācijas okupācijas laikā, 1942. gada sākumā, tika iesaukts darba dienestā un nonāca Vācijā. Latvijā viņš atgriezās 1943. gada sākumā [8]. Iesāktās inženierzinātņu studijas viņam bija jāpārtrauc, jo jaunieši iesauca latviešu leģionā. Viņš tika ievainots, un sekas bija jūtamas visu atlikušo mūžu. Otrā pasaules kara beigās Jānis Arnolds Baumanis devās bēgļu gaitās un nonāca Melburnā, Austrālijā. Līdz pat aiziešanai mūžībā 2010. gadā viņš bija pazīstams skautu aprindās [9].

A. Baumaņa sieva Irma aktīvi iesaistījās aizsardzību darbā, kā arī ar saviem suņiem piedalījās šķirnes suņu izstādēs. Viņa bija turīga – kundzei piederēja nekustamie īpašumi Jūrmalā, bez tam ģimenei bija arī īpašumi Rīgā. Irmas māsa bija skolotāja Alise Kaugare (1887–1971).

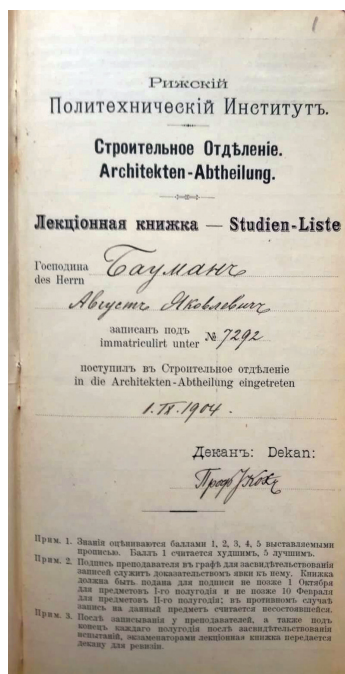
A. Baumaņa studijas

1904. gadā Rīgas pilsētas reālskolas papildklasi absolvēja 40 jauniešu, tostarp A. Baumanis. Daudzi no viņiem sāka studijas RPI – Alfrēds Renne (*Alfred Roenne*; 1887–1925), Frīdrihs Nauks (*Friedrich Nauck*; 1885–1948), Kurts Ratfelders (*Kurt Rathfelder*; 1883–?), Kārlis Rozītis (1886–?) un citi [10]. Arī A. Baumanis iestājās Arhitektūras nodaļā [11], taču jau pēc nepilna mēneša pārdomāja un turpināja mācības Ķīmijas nodaļā [12]. Viņa mācībspēki bija slavenie Rīgas ķīmiķi – profesori Karls Blahers (*Carl Blacher*; 1867–1939), Maksimiliāns fon Glāzenaps (*Maximilian von Glasenapp*; 1845–1923), Pauls Valdēns (1893–1957) un citi. Studijas viņš pārtrauca 1911./1912. mācību gadā, domājams, ka bija radušās problēmas samaksāt studiju naudu. Inženiera tehnologa diplomu jaunietis ieguva 1913. gadā.

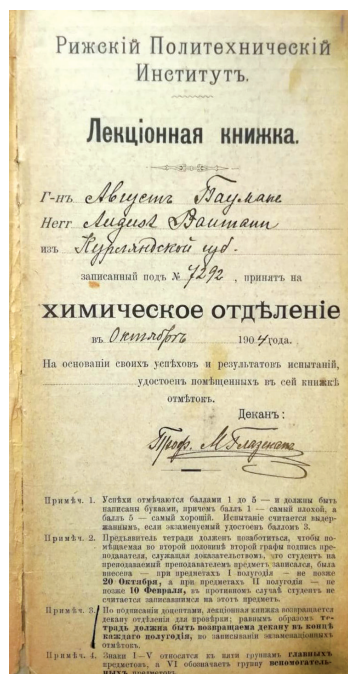
Augusta skolabiedrs, augstskolas pirmā direktora mazdēls Frīdrihs Nauks, arī ieguva inženiera tehnologa diplomu 1913. gadā – viņš absolvēja Mehānikas nodaļu.

Tūlīt pēc iestāšanās RPI, 1904. gada septembrī, A. Baumanis iestājās vecākajā Rīgā dibinātajā latviešu studentu korporācijā «*Selonija*» un 1905. gada rudenī kļuva par krāsnesi [13].

1932. gada septembrī 49 gadu vecumā A. Baumanis iestājās Latvijas Universitātes Matemātikas un dabaszinību fakultātes Matemātikas nodaļā, bet 1938. gadā studijas pārtrauca [14]. Apvienot mācības ar darbu bija grūti, un otru augstāko izglītību viņš neieguva.



1. attēls. RPI Arhitektūras nodaļas studenta A. Baumaņa lekciju grāmatīņas titullapa (1904) [11].



2. attēls. RPI Ķīmijas nodaļas studenta A. Baumaņa lekciju grāmatīņas titullapa (1904) [12].

Inženiera darbs un uzņēmējdarbība

Ar RPI diplomu par darbu nebija jāsatraucas – jaunos inženierus labprāt pieņēma darbā ne tikai Baltijā, bet arī attālākos Krievijas impērijas nostūros. A. Baumanis devās uz Krievijas rietumiem – Bežicu, netālu no Brjanskas, kas patlaban ir viens no Brjanskas pilsētas rajoniem. Tur viņš strādāja par ķīmiķi. Sākoties Pirmajam pasaules karam, inženieris pārcēlās uz Pēterpili (tagad – Sanktpēterburga) un iestājās darbā artilērijas apgādes fabrikā. Pēc Latvijas Republikas nodibināšanas latviešu inženieris vēlējās atgriezties dzimtenē, un tas realizējās 1919. gadā.

Atgriezies Latvijā, A. Baumanis kopā ar Jāni Kalniņu (1876–?) 1919. gada novembrī nodibināja «J. Kalniņa & A. Baumaņa eļļas spiestuvi», kas Rīgā, Brīvības ielā 151, darbojās līdz 1927. gada 31. decembrim. Spiestuves noliktavas pārziņa pienākumus pildīja A. Baumaņa sievastēvs Jānis Pērkons (1854–1935) [15]. Inženieris A. Baumanis vadīja uzņēmuma Tehnisko daļu un atbildēja par grāmatvedību, savukārt J. Kalniņš vadīja Saimniecisko daļu [16]. Uzņēmuma īpašnieki J. Kalniņš un A. Baumanis, kā arī J. Pērkons sākumā dzīvoja blakus eļļas spiestuvei.

Vēlāk Augusts pārcēlās strādāt uz sievas īpašumu Dzirnavu ielā 34a, kur atradās spiestuves Tehniskais birojs. Šajā adresē darbojās arī inženieru birojs «J. & A. Bauman», kas veica dažādus inženiertehniskos un būvniecības darbus: kanalizācijas un centrālāpkures ierīkošanu, elektrības ierīkošanu u. c. Firmas realizēto darbu sarakstā ir kanalizācijas, gāzes un ūdensvada izbūve Latvijas Universitātes Lauksaimniecības fakultātes ēkā Rīgā, Kronvalda bulvārī 1, kur no 1958. gada saimnieko Rīgas Tehniskās universitāte (līdz 1990. gadam – RPI). Lielākus darbus šī firma veica arī Rēzeknē, Ķemerose, Talsos, Jelgavā [17].



3. attēls. Augusts Baumanis (ap 1932) [14].

Inženieru birojs
Rīgā, Dzirnavu ielā Nr. 34-a - Tālr. 24-32.
Telegramu adrese: „RIGA-DOLLAR.”
« J. & A. BAUMAN »
Izved visādus tehniskos un būves darbus.
No firmas ir izvesti sekošie lielāki darbi:

- 1) Latvijas Universitātes Lauksaimniecības fakultātes ēkā kanalizācijas, gāzes un ūdensvadu ierīce;
- 2) Valstspapīru spiestuves tvaika centrālāpkures ierīce;
- 3) Rēzeknes 9. kājnieku pulka jaunbūvētās kazarmēs, ūdens centrālāpkures, kanalizācijas, ūdensvada, vēdināšanas un automatiskās ūdens piegādes ierīce;
- 4) Ķemera sēravotu mekāniskā un elektriskā izbūve:
 - a) elektriskā spēka stacija ar tīkla vadiem priekš spēka un apgaismes;
 - b) elektriskās tēļieromestrijas;
 - c) vēdināšanas centrai;
 - d) spēka un sīcas vēdināta;
 - e) sērgu dūgu sagatavošanas un transporta stacija;
 - f) sērgu dūgu pūtīšanas un piegādāšana vana;
 - g) lētāku dūgu transportu uz gurnu;
 - h) dūgu un sērūdeņu vanna kabīnes armatūra;
 - i) kanalizācija;
 - j) sīka un sēksta sērūdeņu un saldūdeņu vadi.
- 5) Elektriskā spēka stacija ar tīkla vadiem priekš spēka un apgaismes Talsos;
- 6) Centrālā apkures un kanalizācijas ieviešana Jelgavā, Valsts Skolotāju institūtā;
- 7) Kanalizācija Gintermuļžas slūniecā, Jelgavā;
- 8) Centrālā apkure Latvijas Jachtklubā;
- 9) Muižas nama jaunbūve Meitenē.

INŽENIERU BIROJS Rīgā, Dzirnavu ielā 34-a. Tālr. 92432.

4. attēls. Firmas «J. & A. Bauman» reklāma (1925) [17].

1921. gadā Augusts ar brāli Jāni nodibināja firmu «Koku apstrādāšanas fabrika «Eksports»», kas no 1921. gada 20. oktobra darbojās Rīgā, Katrīnas dambī 24/26 [18] un bija pazīstama ne tikai Rīgā. Firmas veiksmīgo darbību 1926. gada 14. septembrī pārtrauca ugunsgrēks. Tas izcēlās koku žāgētavā, kur no pārkarsētām žāvētavas tvaika caurulēm aizdegās žāvēšanai sakrautie kastu dēļiši. Ugunsgrēku izdevās nodzēst tikai pēc stundas, kad jau bija nodedzis ēkas jumts un žāvēšanai sakrautie dēļiši, izdega arī griesti [19]. 1927. gada janvārī brāļi Baumaņi firmu pārdeva [20]. Starp citu, arī bijušais A. Baumaņa partneris J. Kalniņš nodarbojās ar kokrūpniecību – viņam kopš 1920. gada piederēja kokzāģētava Rīgā. J. Kalniņa īpašumā 20. gadsimta 30. gados nonāca pirms tam Irmāi Baumanai piederējusi ēka Dzirnavu ielā 34a [21].

Pēc Augusta un Irmā Baumaņu lūguma 1927. gada 2. jūlijā laulāto mantisko attiecību reģistrā tika ierakstīts, ka laulāto manta ir šķirta [22]. Īpašumiem bija hipotēkas, bija tiesas procesi un ģimenei daļu īpašumu Jūrmalā un Rīgā nācās zaudēt. 1929. gada 12. aprīlī tika izsolītas arī dažādas I. Baumanes mantas – piena pasterizācijas katls, dinamotors u. c. [23].

Lai nodarbotos ar banku operācijām un, domājams, lai būtu vieglāk sākt un nodrošināt latviešu uzņēmējdarbību, 1924. gada nogalē tika dibināta Latvju savstarpīgā kredītbiedrība [24]. Tās dibinātāji bija deviņi seloņi, arī – A. Baumanis. Kredītbiedrību nodibināja bijušie RPI Komercijas nodaļas studenti Kristjānis Bigge (1866–1941), Jānis Eikerts (1883–1965) un absolventi Roberts Feldmanis (1881–1950) un Aleksandrs Evers (1880–1957), Lauksaimniecības nodaļas students Hugo Lapiņš (1867–1930), Inženieru nodaļas absolventi Fricis Stradiņš (1871–pēc 1944) un Andrejs Ķēze (arī Ķese; 1881–1974), Ķīmijas nodaļas absolvents Gustavs Linde (1873–1934). Latvju savstarpīgā kredītbiedrība darbojās līdz 1940. gadam, kad tā tika nacionalizēta.

Viens no deviņiem kredītbiedrības dibinātājiem – H. Lapiņš – bija strādājis par rīkotājdirektoru zelta raktuvēs Amerikā. Varbūt tieši viņa piedzīvotais svešā zemē rosināja doties tālā ceļā vēl vienu «politehniķi». 1928. gadā A. Baumanis devās ceļojumā uz Dienvidāfrikas Republiku, kas tolaik bija no vadošajām valstīm zelta ieguve un eksportā. Tur viņš iekārtojās darbā zelta raktuvēs. Par viņa materiālo ieguvumu tālajā zemē raksta autorei ziņas iegūt neizdevās. Zināms vien, ka inženieris 1931. gadā atgriezās Latvijā [25].

Inženiera idejas valsts saimnieciskajā politikā

Atgriezies no Dienvidāfrikas Republikas, inženieris sagatavoja referātu «Par Baltijas valstu saimnieciskiem trūkumiem» un nolasīja to Latviešu-lietuviešu vienības Akadēmiskās sekcijas referātu vakarā 1931. gada 13. decembrī. Laikraksta «Jaunā Diena» redakcija, kas pārstāvēja partijas «Latvijas Darba savienība» (1925–1934) intereses, atzina to par ļoti vērtīgu priekšlasījumu, norādot, ka tajā iztīrītā jautājumi un autora uzskati atbilst partijas ideoloģijai. A. Baumanis bija Latvijas Darba savienības biedrs, aktīvi piedalījās tās darbā un ziedoja tai naudu [26]. Inženiera tehnologa A. Baumaņa referātu laikraksts publicēja [27]. Tajā rodami autora ierosinājumi saimnieciski politiskajā un militārajā jomā, atklātas pastāvošās saimnieciskās iekārtas negatīvās puses un uzsvērtas valsts saimniecības priekšrocības. Referātā ir 10 tēžu, kurās izklāstīta nepieciešamība valstīm pakāpeniski pārņemt preču ražošanu, izdalīšanu un ārzemju izejvielu piegādāšanu savās rokās, samazināt bezdarbnieku skaitu un iesaistīt to valstij nozīmīgos darbos – kūdras izmantošanā, šoseju būvē, ūdensceļu izbūvē, meliorācijā u. c., pārņemt valsts rīcībā mākslīgo mēsļu un superfosfātu fabriku, lai ražotu lētāk.

Būdam inženieris, A. Baumanis savā saimnieciskās dzīves koncepcijā neaizmirsā arī augstskolas. Viņaprāt bija jādibina speciālas studiju

komisijas no augstskolu mācības spēkiem, agronomu, inženieru, tehniķu, strādnieku organizāciju, patērētāju biedrībām, kurām jāseko tehnikas attīstībai, jāpabalsta racionalizācija, jāveido kontrole un tehniskā vadība, jānosaka, kāds organizācijas veids dodams katrai atsevišķai rūpniecības nozarei, uzņēmumam vai fabrikai un jālemj par rūpniecības nozaru pakāpenisku pāreju valsts pakļautībā. Tika ieteikts augstskolas paspārnē nodibināt pētīšanas institūtu, kurā izpētītu, kā aizvietot un ražot no ārzemēm ievestās izejvielas un preces, izstrādātu derīgas un lētas ražošanas metodes un ieviestu tās rūpniecībā. Pēc Vācijas pieredzes jādomā, kā pilnībā aizvietot benzīnu, šķidrās degvielas pagatavošanā izmantojot lignītu vai kūdru, un ekonomiskā ziņā mazās valstis, tostarp Baltijas – Igaunija, Latvija, Lietuva –, ekonomiski nebūtu tik ļoti atkarīgas no lielvalstīm.

Laikraksta «Jaunā Diena» 1931. gada 21. decembra numura lasītāji varēja iepazīties arī ar inženiera priekšlikumiem lauksaimniecības produktu realizācijā. A. Baumanis piedāvāja piena un gaļas produktu piegādāšanu pilsētās pārņemt pilsētu pašvaldībām, uzlabot higiēniskos apstākļus, samazināt starpnieku skaitu un piedāvāt zemākas cenas, moderni mehanizēt ražošanu. Izpētes vērtā inženieraprāt bija sviesta eksportēšanas iespējamība konservu bundžīnās, piemēram, uz Kubu, biedrošanās ar citām lauksaimniecības valstīm. Praktiskajos darbos tika ieteikts iesaistīt agronomus, tautsaimniekus, inženierus, cerot, ka viņu vadībā norisināsies nopietns darbs ekonomiskos jautājumos tautu tuvināšanās labā. Tēžu autors iestājās pret ārējiem aizņēmumiem, kā arī secināja, ka «sīvā konkurence privātā saimniecībā prasa veltīgus lielus līdzekļus, daudz laika un veltīgu enerģijas tērēšanu savstarpējā apkarošanā, paralēlā strādāšanā, tirgus un aizņēmuma meklēšanā, nevajadzīgā reklamēšanā, pārprodukcijā, ilgā preču glabāšanā un lieku pārdevēju un starpnieku aģentu uzturēšanā».

Lai pārvarētu saimniecisko krīzi, A. Baumanis piedāvāja vēl citas idejas, iestājās pret bruņošanas, kolonijām un kariem. Pēc viņa tēžu publicēšanas laikraksts «Jaunā Diena» Nr. 1–6 1932. gada janvārī un februārī publicēja to plašāku izklāstu. Laikrakstā tika publicēti arī citi A. Baumaņa raksti, kas cieši saistīti ar valstu saimniecisko labklājību un tās problemātiku, piemēram, Francijā [28]. Latvijas Darba savienības V kongresā 1932. gada 17. aprīlī tika papildināta tās programma, iekļaujot tajā arī inženiera A. Baumaņa papildinājumus, kas tika atzīti par nepieciešamiem lauksaimnieku un strādnieku labā, prasot tiem nodrošināt augstas un noteiktas algas, ka arī augstas un noteiktas cenas lauksaimniecības ražojumiem [29].

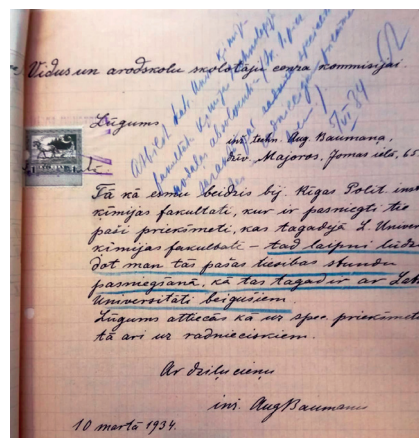
A. Baumanis interesējās par valstu ekonomisko, saimniecisko izaugsmi un problēmām. Viņš iepazinās ar kāda angļu ekonomista teoriju, kā arī ar Mančesteras skolas teorijām tautsaimniecībā [30]. Viņa

interese par ekonomiku bija cieši saistīta ar Latvijas Darba savienības ideoloģiju un mērķiem. Savienības mērķis bija sociālvalsts izveidošana pēc principiem, kas balstījās uz latviešu tautsaimniecības un statistikas profesora Kārļa Baloža (1864–1931) ieteikumiem, aizstāvot tautas trūcīgo un vidēji turīgo daļu, cīnoties pret tiem, kuri prot Latvijas tautas labumus tikai izmantot. Samilztot problēmām, ko 20. gadsimta 30. gadu sākumā izraisīja pasaules ekonomiskā krīze, palielinājās bezdarbs, un valsts nonāca grūtā saimnieciskā situācijā, Latvijas Darba savienība nostājās opozīcijā pret valdību un cerēja atrisināt problēmas, realizējot dzīvē profesora K. Baloža idejas un mācības [31]. Daudzas tolaik izteiktās un pamatotās labās idejas realizētas netika.

A. Baumaņa pedagoga darbs

RPI iegūtās zināšanas dabaszinātnēs un citos mācību priekšmetos bija pietiekamas, lai mācītu arodskolās, vidusskolās, ģimnāzijās un citur, tāpēc ne viens vien RPI absolvents strādāja par pedagogu. Pēc atgriešanās no Dienvidāfrikas Republikas A. Baumanis vēlējās strādāt kādā mācību iestādē. Lai gan pirms tam viņš pedagoģisku darbu strādājis nebija, interese par to bija, iespējams, sarunās ar brāli J. Baumani, kurš kopš 1927. gada strādāja par pedagogu vairākās Rīgas arodskolās. Pedagoģiskajam darbam bija nepieciešams apliecinājums par izglītību un bija jāsaņem atļauja mācīt konkrētus mācību priekšmetus. Latvijas Republikas Izglītības ministrijas Vidus- un arodskolu skolotāju cenza komisija 1932. gada 22. februāra sēdē cenzēja A. Baumani par vidusskolu skolotāja kandidātu ar augstskolas izglītību un piešķīra viņam tiesības mācīt ķīmiju, ķīmijas tehnoloģiju un preču zinības [32]. Vēlāk, 1934. gadā, inženieris vēlējās iegūt tiesības mācīt arī vēl citus, radniecīgus mācību priekšmetus.

5. attēls. A. Baumaņa lūgums Vidus- un arodskolu skolotāju cenza komisijai atļaut mācīt vairāk mācību priekšmetus (1934. gada 10. marts) [33].



Inženiera tehnologa A. Baumaņa pedagoģiskā darbība bija saistīta ar Rīgas Skolotāju institūtu, kurā viņš 1932. gada septembrī sāka mācīt ķīmiju [34]. Jaunā darbavietā atradās viņam diezgan izdevīgā vietā – Pārdaugavā, Liepājas ielā, un, braucot no Jūrmalas uz darbu, nebija jābrauc līdz Rīgas centram vai pat tālāk. Turklāt dzelzceļa stacija atradās netālu no institūta. Toreiz institūta direktors bija folklorists, dzejnieks, literāņu mācītājs un skolotājs Ludis (Ludvigs Ernests) Bērziņš (1870–1965). Vai Jūrmalā dzīvojošais A. Baumanis jau pirms darba Rīgas Skolotāju institūtā bija pazīstams ar L. Bērziņu nav zināms, taču 1934. gadā direktors kļuva par jūrmalnieku, bet institūta vadība tika uzticēta dabaszinātņu skolotājam Jānim Bērziņam (1879–1952). Diemžēl par A. Baumaņa darbību institūtā audzēkņu atmiņas vai kādi citi rakstiski avoti nav saglabājušies [35]. Viņa pedagoģiskās darbības laiks nebija ilgs, jo 1938. gadā Rīgas Skolotāju institūtu pārcēla uz Cēsīm, kur tas kā Cēsu skolotāju institūts darbojās līdz 1940. gadam. Pārcelties uz Cēsīm A. Baumanis nevēlējās.

1938. gadā A. Baumanis sāka strādāt Rīgā – Šoseju un zemesceļu departamentā par ķīmiķi [36]. Viņš joprojām dzīvoja Jūrmalā un tur palika arī Otrā pasaules kara un pēckara gados.

Nobeigums

Pirmais plašākais pētījums par inženieri A. Baumani atklāj problēmas, kas radās inženieriem uzņēmējdarbībā. Kredīti bankās un hipotēkas nekustamajai mantai ļāva iegūt līdzekļus, lai dibinātu firmas un attīstītu to darbību. Dažādu iemeslu dēļ, tostarp ugunsgrēku, ekonomisko krīžu un citu, nereti no savam iecerēm nācās atteikties un mainīt nodarbošanos. Tāds liktenis piemeklēja arī A. Baumani, kurš pēc darbības vairākās firmās nolēma pievērsties pedagoģiskajam darbam mācību iestādēs Rīgā.

A. Baumanis, līdzīgi kā citi latviešu inženieri, savu pirmo pieredzi 20. gadsimta sākumā ieguva Krievijas impērijas uzņēmumos tālu prom no dzimtajam vietām. Mēģinājumi starpkaru laikā meklēt iespējas «dzīvē izsisties» ārzemēs ne vienmēr vainagojās panākumiem. Pasaules ekonomiskā krīze un dažādi vietējie specifiskie apstākļi neveicināja latviešu inženieru turību un ilglaicīgu uzturēšanos ārzemēs. A. Baumanis 20. gadsimta 20. gadu beigās un 30. gadu sākumā iepazinās ar cilvēku dzīvi un darbu Dienvidāfrikā, bet uz pastāvīgu dzīvi tur nepalika. Latvijā viņu gaidīja ģimene un bija jāpieņem citi izaicinājumi, jāsamierinās ar zaudējumiem uzņēmējdarbībā. Otrā pasaules kara beigās Baumaņu dēls devās bēgļu gaitās un Latvijā vairs neatgriezās. Līdzās zaudējumiem neveiksmēm A. Baumanim bija arī gaiši un priecīgi brīži, iespēja dzīvot

savā dzimtenē un mūža nogali līdz 20. gadsimta 60. gadiem pavadīt Jūrmalā, kur ģimenei bija īpašums.

INTEREŠU KONFLIKTS

Zinātniskā raksta autore atzīst interešu konfliktu, kas saistīts ar autori un redkolēģijas kopēju profesionālo darbību. Par šī raksta iekļaušanu krājumā lēmumu pieņēma tie redkolēģijas locekļi, kas nav raksta autori.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

- [1] Trīnes Baumanes Latvijas Republikas pilsones pase. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – LNA LVVA) 2996. f., 2. apr., 9756. l., 2.–8. lp.
- [2] Rīgas Jēzus luteriskajā baznīcā 1883. un 1885. gadā kristīto saraksts. LNA LVVA 1407. f., 3. apr., 62. l., 435., 733. lp.
- [3] Rīgas Jēzus luteriskās baznīcas mirušo reģistrs, 1885. gads. LNA LVVA 1407. f., 3. apr., 71. l., 38. lp.
- [4] Rīgas Politehniskā institūta studentu reģistrs. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 1906. l., 28. lp.
- [5] Vīksna, A. Rainis un ārsti. *Ārsti.lv*, 2015. gada oktobris, 61. lpp.
- [6] Trīnes Baumanes Latvijas Republikas pase, 1929. gads. LNA LVVA 2942. f., 1. apr., 9756. l., 19. lp.
- [7] Izraksti no Daugavgrīvas draudzes baznīcas grāmatas par 1921. gadu. LNA LVVA 1632. f., 1. apr., 1526. l., 23., 24. lp.
- [8] Mājas grāmata Turaidas ielā, Jūrmalā. LNA LVVA 2942. f., 1. apr., 13998. l., 10., 12. lp.
- [9] Jānis Arnolds Baumanis. *Austrālijas Latvietis*, 2010. gada 20. janvāris, Nr. 2974, 11. lpp.
- [10] An der Stadtrealschule. *Duena Zeitung*, 8 Juni 1904, Nr. 127, S. 5.
- [11] RPI Arhitektūras nodaļas studenta A. Baumaņa lekciju grāmatiņas titullapa, 1904. gads. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 2142. l., 1. lp.
- [12] RPI Ķīmijas nodaļas studenta A. Baumaņa lekciju grāmatiņas titullapa, 1904. gads. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 2131. l., 1. lp.
- [13] Graudiņš, K. (sast.). *Selonijas albums, 1880–1905*. Jelgava: G. Landsbergs, 1905, 416. lpp.
- [14] Latvijas Universitātes studenta Augusta Baumaņa personāllieta. LNA LVVA 7427. f., 1. apr., 17914. l., 1.–6. lp.
- [15] Jāņa Kalniņa un Jāņa Pērkona apliecinājums par Augusta Baumaņa darbu eļļas spiestuvē Rīgā 1932. gada 22. oktobrī. LNA LVVA 1632. f., 1. apr., 1526. l., 1. lp.

- [16] J. Kalniņa un A. Baumaņa eļļas spiestuves koplīguma kopija, 1922. gads. LNA LVVA 1632. f., 1. apr., 1526. l., 28. lp.
- [17] Grīnšteins, R. Rokas grāmata importieriem un eksportieriem. Rīga: Autora izdevniecība, 1927, C9. lpp.
- [18] RPI absolventa Riharda Miloševska liecība par brāļu Baumaņu firmu darbību, 1927. gads. LNA LVVA 1632. f., 1. apr., 1542. l., 30. lp.
- [19] Ugunsgrēks koku apstrādāšanas fabrikā. *Rīgas Ziņas apvienotas ar Latvijas Vēstnesi*, 1926. gada 5. septembris, Nr. 207, 3. lpp.
- [20] Notāra G. Zemgala paziņojums Rīgas Biržas komitejai par J. un A. Baumaņu firmas «Eksports» pārdošanu, 1927. gada janvārī. LNA LVVA 3143. f., 1. apr., 963. l., 196. lp.
- [21] Mājas grāmata, Rīgā, Dzirnavu ielā 34 a, 20. gadsimta 30. un 40. gadi. LNA LVVA 2942. f., 1. apr., 4077. l., 45. lp.
- [22] Rīgas apr. I iec. miertiesnesis. *Valdības Vēstnesis*, 1937. gada 30. decembris, Nr. 296, 13. lpp.
- [23] Rīgas pref. Jūrmalas. iec. pr-ks. *Valdības Vēstnesis*, 1929. gada 7. marts, Nr. 54, 4. lpp.
- [24] Paziņojums. *Valdības Vēstnesis*, 1924. gada 23. oktobris, Nr. 242, 4. lpp.
- [25] Baumanis Augusts. Rīgas Politechnikums 1862.–1919. g.: Album academicum (1912.–1919. g.). Rīga: Latvijas universitātes studentu [padomes] grāmatnīca, 1938, 96. lpp.
- [26] Latvijas darba savienības Rīgas nodaļas sapulces dalībnieku saraksts, 1931. gada 17. decembrī. LNA LVVA 3260. f., 1. apr., 5. l., 15. lp.
- [27] Baumanis, A. Jaunu virzienu saimnieciskā politikā! *Jaunā Diena*, 1931. gada 21. decembris, Nr. 0, 2.–3. lpp.
- [28] Baumanis, A. Francijas zelts un labklājība. *Jaunā Diena*, 1932. gada 21. aprīlis, Nr. 16, 2.–3. lpp.
- [29] J. A. O. Latvijas Darba savienības V. kārtējais kongress. *Dienas Lapa*, 1932. gada 21. aprīlis, Nr. 16, 4. lpp.
- [30] Baumanis, A. Jaunu virzienu saimnieciskā politikā! *Jaunā Diena*, 1932. gada 7. janvāris, Nr. 1, 2. lpp.
- [31] Baumanis, J. Vai tas līdzēs? *Jaunā Diena*, 1931. gada 21. decembris, Nr. 0, 6. lpp.
- [32] LR Izglītības ministrijas Vidusskolu direkcijas paziņojums A. Baumanim par viņam piešķirto skolotāja cenzu, 1932. gada 26. februārī. LNA LVVA 1632. f., 1. apr., 1526. l., 17., 19. lp.
- [33] A. Baumaņa lūgums Vidus- un arodskolu skolotāju cenza komisijai atļaut mācīt vairāk mācību priekšmetus, 1934. gada 10. martā. LNA LVVA 1632. f., 1. apr., 1526. l., 19. lp.
- [34] Rīgas pilsētas valdes lēmumi. *Latvijas Kareivis*, 1932. gada 14. septembris, Nr. 207, 4. lpp.
- [35] Atmiņu gaismā: Rīgas Skolotāju institūts (1922.–1938. g.) un Cēsu Valsts skolotāju institūts (1938.–1940. g.). Kalamazū: RSI un CVSĪ audzēkņu puduris Kalamazū, 1990, 280. lpp.
- [36] Baumanis Augusts. Rīgas Politechnikums 1862.–1919. g.: Album academicum (1912.–1919. g.). Rīga: Latvijas universitātes studentu [padomes] grāmatnīca, 1938, 96. lpp.



ALĪDA ZIGMUNDE, *Dr. paed.*, has been a Specialist at the Museum of Riga Technical University since 1989. From 2007 to 2015, she was a Senior Researcher. She is currently a Professor with the Institute for Humanities and Head of the Department for Historic Research and Scientific Publications of the RTU Research Centre for Engineering History. Her main academic interests include the history of pedagogy in Europe, the history of the institutions of education and of private schools and the history of pedagogy of universities, history of engineering sciences and universities.

Address: 1 *Kronvalda bulvāris*, Room 203, Riga, LV-1010, Latvia

Phone: +371 298 696 42

E-mail: alida.zigmunde@rtu.lv

Rīgas Politehniskā
institūta
absolventa
Augusta Baumaņa
(1883–1966)
darbība
inženierzinātnēs
un pedagoģijā

Alīda Zigmunde

The Work of the Graduate of Riga Polytechnic Institute *Augusts Baumanis* (1883–1966) in Engineering Science and Pedagogy

Engineer, entrepreneur and teacher *Augusts Baumanis* (1883–1966) is one of the graduates of Riga Polytechnic Institute (RPI) who were renown in the 20s and 30s of the 20th century, Latvia's growth without his activities is unthinkable. After graduating from the Department of Chemistry (1913) of RPI, he worked in Russia. In 1919, after returning to Latvia, *A. Baumanis* became involved in oil production and in export of wooden boards. From 1928 to 1931, he travelled around South Africa with his family and worked in gold mines. After returning to Latvia, he started to work as a teacher. The aim of the article is to reveal the life of engineer *A. Baumanis*, to introduce readers to the Latvian entrepreneur and to analyse the problems he had to face in business and pedagogy during the interwar period.

Key words: *Augusts Baumanis*, Riga Polytechnic Institute, engineers and teachers of Riga.

Алида Зигмунде

Деятельность выпускника Рижского политехнического института *Августса Бауманиса* (1883–1966) в области инженерных наук и педагогики

Инженер, предприниматель и педагог *Августс Бауманис* (1883–1966) принадлежит к тем выпускникам Рижского политехнического института (РПИ), которые были известны в 20–30-ых годах XX века и без чьей деятельности развитие Латвии было бы немислимо. После окончания Химического отделения РПИ (1913) он работал в России. После возвращения в Латвию в 1919 году *А. Бауманис* стал заниматься производством масла и экспортом деревянных досок. С 1928 по

2019/3

1931 год он со своей семьей путешествовал по Южной Африке и работал на золотых приисках. Вернувшись в Латвию, А. Бауманис работал учителем. Цель статьи – осветить жизненную деятельность инженера А. Бауманиса, познакомить читателей с латвийским предпринимателем и проанализировать проблемы, с которыми ему пришлось столкнуться в бизнесе и педагогике в межвоенный период.

Ключевые слова: Августс Бауманис, Рижский политехнический институт, инженеры и учителя Риги.